

ДАРЧУК В. Г., к. е. н.,
Національний університет харчових технологій

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗИ

Обґрунтовано проблеми розвитку сільського туризму України в умовах кризи, систематизовано їх за основними групами: гальмування соціально-економічного розвитку регіону, гальмування розвитку туристичної галузі в цілому, гальмування розвитку сільського туризму в Україні та її регіонах.

Постановка проблеми. В усьому світі сільський туризм виступає важливим чинником рішення соціально-економічних проблем села — зростання зайнятості на селі, розвитку сільської інфраструктури, отримання стабільних та вагомих прибутків селян, зміцнювання бюджету сільських поселень. У той же час, нестабільність політичної ситуації, поглиблення соціальної напруги у суспільстві та економічна криза негативно вплинули на стан туристичної галузі, зокрема, на ринок сільського туризму в Україні.

Актуальність розвитку саме цього виду туризму підтверджується загальносвітовими тенденціями на міжнародному туристичному ринку. Так, за даними Спільки сприяння розвитку сільського туризму в Україні, сьогодні на міжнародному туристичному ринку відбувається перехід від моделі відпочинку «SSS» (Sea – Sun – Sand: Море – Сонце – Пісок) до моделі відпочинку «LLL» (Lore – Landscape – Leisure: Знання – Ландшафт – Дозвілля) [1]. М. Й. Рутинський таку тенденцію з наукової точки зору вважає ні чим іншим, як «...зміна концепції звичайного відпочинку на морському узбережжі (з аналогічною назвою – авт.) на концепцію пізнавальних подорожей у сільську місцевість з ознайомленням з місцевими традиціями та вживанням екологічно чистих продуктів» [2, с. 11]. Отже, стратегічно вірним можна вважати орієнтир на розвиток цього виду туризму як за цією світовою тенденцією, так і з урахуванням стратегічних орієнтирів України та бажанням найближчим часом увійти до Європейського Союзу (ЄС), де «...35% городян віддають перевагу відпустці в сільській місцевості, де на них чекають понад два млн. ліжок-місць» [1, 3–5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові здобутки у площині питань розвитку сільського туризму за кордоном і в нашій країні присутні у працях вчених: Любіцевої О., Ткаченко Т., Айгистова О., Алексеєва Ю., Дьоров Т., Кифяк В., Кекушев В., Кузьменко Ю., Поклонський Ф., Сергєєв В., Степаницький В., Федорченко В., Цьохла С. та ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Залишаються майже не дослідженими важливі питання проблем розвитку сільського туризму з врахуванням особливостей кризового стану сучасного туристичного потенціалу України, що й обумовило актуальність обраної теми статті.

Таким чином, метою даної роботи є обґрунтування проблеми розвитку сільського туризму України в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу. Підвищення актуальності питань розвитку сільського туризму в Україні є логічною реакцією на необхідність забезпечення динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем; пошуку способів і використання чинників виживання цього виду туризму в умовах кризи. Реалії є такими, що незбалансована соціально-економічна ситуація в державі, нерегульованість механізмів стимулювання туристичної індустрії, відсутність ефективної стратегії розвитку цієї сфери як на національному, так і на регіональному рівнях [6, с. 3] не дозволяють реалізувати позитивний (системоутворюючий) вплив галузі на розвиток більшості регіонів України та національної економіки у цілому.

Згрупуємо проблеми розвитку сільського туризму у 3 групи (табл. 1.).

Серед них — такі, що виникають на тлі загального соціально-економічного складного стану у регіонах — 1 група (тобто є наслідком нездатності регіонів забезпечити свій соціально-економічний розвиток і негативно впливають на розвиток сільського туризму); такі, що у сукупності відбивають недостатній розвиток туризму у цілому — 2 група (тобто з складовою загального гальмування розвитку галузі); такі, що виникають у середовищі самої галузі сільського туризму як на рівні регіону, так і на рівні державного регулювання цього виду — 3 група [8].

Класифікація проблем розвитку сільського туризму України

Проблеми 1 групи (гальмування соціально-економічного розвитку регіону)	Проблеми 2 групи (гальмування розвитку туристичної галузі в цілому)	Проблеми 3 групи – внутрішні (гальмування розвитку сільського туризму в Україні та її регіонах)
<ul style="list-style-type: none"> - незадовільний стан локальних доріг, відсутність централізованого теплопостачання та водопостачання, соціально-побутових об'єктів у сільській місцевості; - непривабливе інвестиційне середовище на селі; - відсутність капіталовкладень на створення нових робочих місць у сільській місцевості; - непривабливість для туристів (у т.ч. іноземних) виду туризму внаслідок низького стандарту житла і його недостатньої технічної забезпеченості; - необлаштованість сіл та досить обмежений вибір дозвілля й можливостей активного відпочинку. 	<ul style="list-style-type: none"> - неузгодженість дій центральних органів виконавчої влади та аграрної політики; - недостатня кількість високоякісних туристичних об'єктів розміщення; - недостатні можливості захисту прав сторін у галузі; - нерегульованість сертифікації послуг у галузі; - нерегульованість питань сільського туризму на законодавчому рівні; - недосконалість оподаткування суб'єктів галузі; - відсутності дієвої державної політики галузі сільського туризму; - невизначеність правового статусу власників малих рекреаційних комплексів, розташованих у сільській місцевості. 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатній рівень розвитку комунікацій та соціально-технічної інфраструктури у багатьох центрах сільського туризму; - низька якість послуг; - відсутність навчальних центрів для підготовки та перепідготовки менеджерів для цього виду туризму; - відсутність реклами; - несприятливі умови кредитування сільського населення; - напівлегальний статус галузі, без чіткої організаційної структури, без поставленої на належному рівні інформаційно-маркетингової діяльності; - необізнаність загалу українців із такою формою відпочинку; - низький рівень освіченості власників агроосель прийомом обслуговування та іноземним мовам.

Складено на основі джерел [1; 7];

Очевидно, що за класифікованими групами проблем є такі (1 група), що вирішуються за для розвитку сільського туризму в регіонах України безпосередньо їх керівництвом, такі (2 група), що потребують вирішення у взаємодії між регіональними та центральними органами виконавчої та законодавчої влади, та такі, що потребують вирішення безпосередньо зусиллями суб'єктів господарської діяльності, які займаються цим видом туризму. При цьому, саме в керівництві регіонами місцеві органи виконавчої влади повинні бути координаторами та безпосередніми суб'єктами, що вирішують проблеми за всіма трьома групами у рамках стратегій соціально-економічного розвитку, що розробляються та реалізуються на підвідомчій їм території. Це є головною передумовою для розвитку сільського туризму як в окремому регіоні, так і в Україні в цілому.

Вважаємо, що для вирішення проблем розвитку сільського туризму шляхом налагодження взаємодії с суб'єктами будь-якого рівня, регіональним органам виконавчої влади необхідно використовувати зарубіжний досвід, зокрема Франції, де при тому, що питання регулювання туризму стосуються компетенції Міністерства транспорту та суспільних робіт, на регіональному рівні діють представники центральної виконавчої влади, що вирішують питання розвитку галузі, та які підпорядковані безпосередньо префектам; діяльність цих представників спрямована на координацію регіональних ініціатив, оскільки повноваження місцевої влади в галузі туризму досить вагомі [9, с. 5].

Не менш цінним може виявитися досвід Іспанії, де при тому, що питання туризму координує Державний секретаріат з питань торгівлі, туризму та малого бізнесу, підлеглий Міністерству економіки, такі важливі функції як ліцензування, сертифікація послуг, розробка стратегії розвитку туристичної індустрії є прерогативою місцевої влади [10, с. 105].

Доцільно також враховувати досвід Італії, де основні функції Департаменту з туризму, що входить до складу Міністерства виробничої діяльності, полягають у координації діяльності регіональних туристичних адміністрацій, розробки нормативно-правових документів загальнонаціонального характеру, досліджень та обробки статистичних даних, а також міжнародної

діяльності; при цьому у цій країні значними є й повноваження регіональних туристичних адміністрацій, які вирішують питання ліцензування туристичної діяльності на своїй території, здійснюють класифікацію готелів, мають право просувати й рекламувати свої регіони всередині країни та за кордоном [11].

У той же час, є суттєве проблемне питання, що не може бути вирішеним зусиллями регіонів при всіх їх намірах розвивати сільський туризм — правова неврегульованість цього виду діяльності в Україні. При тому, що ще у 2007 р. до Верховної Ради України подано проект Закону України «Про сільський зелений туризм», який «...визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі сільського зеленого туризму, встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією та здійсненням сільського зеленого туризму на території України» [12], для українських «обранців-законотворців» прийняття цього важливого законодавчого акту не виявляється доцільним по цей час. Як наслідок — поруч із практичною проблемою неврегульованості діяльності суб'єктів у галузі сільського туризму в Україні виникає суто наукова проблема відсутності навіть чіткої методологічної бази. Безумовним чинником успішного розвитку сільського туризму, окрім законодавчої бази є реклама та інформаційні видання, які дозволяють стати сільському туризму потужним чинником відродження села і економіки в цілому.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що розвиток сільського туризму повинен стати об'єктом прискіпливої уваги обласних та районних адміністрацій, привабливим полем діяльності для дієвих і творчих селянських родин. Він вимагає виваженого комплексного наукового підходу, належного маркетингового супроводу, доброго освітнього та інформаційного забезпечення.

Низка проблем виникає на державному, галузевому, регіональному та локальному рівнях. Зміщення акцентів на регіональний рівень потребує від регіональних органів виконавчої влади розвивати цей вид туризму у межах реалізації стратегій соціально-економічного розвитку підвідомчих територій, для чого необхідно визначати стратегічні пріоритети, що передбачає розв'язання визначених проблем за запропонованими групами (1-гальмування соціально-економічного розвитку регіону, 2-гальмування розвитку туристичної галузі в цілому, 3-гальмування розвитку сільського туризму в Україні та її регіонах) при взаємодії з центральними та галузевими органами виконавчої та законодавчої влади та з суб'єктами господарювання у цій галузі туризму.

Предметом подальших наукових досліджень є формування дієвих шляхів подолання проблем розвитку сільського туризму в Україні в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. **Офіційний сайт Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс].** — Режим доступу:

<http://www.greentour.com.ua/ukrainian/news>.

2. **Липчук, В. В.** Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку: Монографія / В. В. Липчук, Н. В. Липчук. — Львів: СПОЛОМ, 2008. — 160 с.

3. **Цьохла, С. Ю.** Сучасні інструменти маркетингу для розвитку зеленого туризму в Україні / С. Ю. Цьохла // *Економіка Крима*. — Симферополь. — 2013. — № 4 (37). — С. 223–227.

4. **Цьохла, С. Ю.** Маркетингові дослідження в формуванні стратегії економічного розвитку підприємств туристичного бізнесу / С. Ю. Цьохла // *Економіка Крима*. — Симферополь. — 2011. — № 3 (36). — С. 266–270.

5. **Леонт'єва, Ю. Ю.** Формування та реалізація стратегії розвитку регіональної туристичної дестинації / Юлія Юріївна Леонт'єва: Дис. канд екон. наук за спец. 08.00.05 — *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. — Харків; Харківська національна академія міського господарства, 2010. — 195 с.

6. **Соколенко, С., Бузинський М.** Особливості діяльності та розвитку об'єктів зеленого туризму у регіонах та проблеми створення міжнародних кластерів у цій галузі [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

http://tourlib.net/statti_ukr/sokolenko.htm. Заглавие с титул. екрана.

7. **Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електронний ресурс]:** Режим доступу:

http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm.

8. **Стратегія** — поняття и определения. Классификация стратегий [Електронний ресурс].— Режим доступу:

<http://www.stplan.ru/articles/theory/strategy.htm>

9. **Айгістова, О. В.** Введение в бизнес туроперейтинга. Учебно-методическое пособие / О. В. Айгістова, Ю. В. Забаев, А. И. Сеселкин.— М.: РМАТ, 1996.— 250 с.

10. **Алексєєва, Ю.** Вплив державної політики на розвиток туристичної галузі України / Ю. Алексєєва // Актуальні проблеми внутрішньої політики: Зб. наук. пр.— К.: Вид-во НАДУ, 2004.— № 1.— С. 103–107.

11. **Браймер, Р. А.** Основы управления в индустрии гостеприимства: пер. с англ. / Р. А. Браймер.— М.: Аспект Пресс, 1995.— 382 с.

12. **Проект закону України «Про сільський зелений туризм»** [Електронний ресурс].

Дарчук Вероника. ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ТУРИЗМА В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА. В статье обоснованы проблемы развития сельского туризма Украины в условиях кризиса, систематизированы по основным группам: торможение социально-экономического развития региона, торможение развития туристической отрасли в целом, торможение развития сельского туризма в Украине и ее регионах.

Darchuk Veronica. PROBLEMS OF RURAL TOURISM IN CONDITIONS OF CRISIS IN UKRAINE. The article justified problems of rural tourism development in conditions of crisis in Ukraine, systematized by major groups: braking socio-economic development of the region, inhibition of the development of the tourism industry in general, inhibition of rural tourism in Ukraine and its regions.